
CENTRO EUROPEO DI STUDI TRACI

Anul XVII. Nr. 163.

Iunie 1988.

Noi Tracii

00187 - Roma, Foro Traiano 1/A

Tel. (06) 679.77.85

DACIA ȘI DACO-GEȚII ÎN VIZIUNE GERMANICĂ MEDIEVALĂ

de Prof. Dr. ANTON MOISIN

LEGENDĂ ȘI ADEVĂR

Fără îndoială, Daco-Geții sunt unul dintre neamurile cele mai discutate și mai celebre din istorie. De la «părintele istoriei» Herodot, care s-a ocupat de trecutul și specificul Daco-Geților cu zeci de secole în urmă, interesul pentru soarta acestui nobil și vajnic popor nu a încetat să se afirme în diferite epoci. Încă din antichitate, numărul mare al scriitorilor latini care au atins acest subiect dovedea însemnătatea pe care Daco-Geții o aveau deja în istorie.

În evul mediu, interesul pentru istoria strămoșilor noștri a cunoscut o nouă extindere, mai ales în lumea germanică. Istoriografia germană medievală a arătat o deosebită preocupare pentru trecutul Geților. Acest trecut eroic a fost desigur foarte ispititor pentru Germani, de vreme ce i-au asimilat pe Geți neamurilor germane, numindu-i Goți. Istoricul Gheorghe David arată că o atare eroare a fost facilitată de confuzia apărută încă în secolul IV între cele două denumiri. Primul care a folosit termenul de «got» ca echivalent al celui de «get» a fost împăratul-filosof Iulian Apostatul (361-363 e.n.), urmat de istoricul latin Claudianus (începutul secolului V), de autorul spaniol de origine gotă Orasius (care a scris *Historiae adversus paganos*), de Cassiodor și mai ales de Iordanes, a cărui vestită lucrare intitulată *Getica* a avut o mare răspândire. Unii au susținut chiar că Iordanes «a preluat intenționat trecutul eroic al Geților».(1)

Personal, înclin spre o altă ipoteză. Este mai probabil că la mijloc a fost migrația Goților în fosta Dacie, cu care Romanii de răsărit au continuat să

țină legături în mod cert pînă în secolul VI, astfel că Romanii au avut de-a face și cu Goții din Geția, nu doar cu Geții din Geția, ceea ce a favorizat confuzia de termeni. Oricum, trecerea unui trecut atît de vechi și de eroic ca al Daco-Geților în seama Goților, deci implicit în seama Germanilor, a dus la răspîndirea faimei Geților în aproape întreaga Europă, din Scandinavia pînă în Austria și din Islanda pînă în Iberia.

Una dintre primele scrieri germanice în acest sens a fost *Cartea eroilor națiunii germane*, aparținînd «marelui învățat și prea strălucitului istoric Heinricus Pantaleonis», de fapt Heinrich Pantaleonis, elvețian de origine. Lucrarea a apărut la Basel, între 1562 și 1571.(2) Ea tratează despre principalele personalități geto-dace.

Prima dintre ele este Dacus sau Danus, care a ajuns duce în «țara de dincoace și de dincolo de Istru, de asemenea spre miazănoapte, pînă în Sarmăția, și spre miazăzi, pînă la Dunăre. După aceasta a condus un mare popor al Dacilor către marea germană (Marea Baltică) și la popoarele de miazănoapte și la insule și după părerea unora a constituit pe Denmarci sau Danezi. Țara aceasta o stăpînește și în ziua de astăzi regele Danemarcei, avînd un mare renume între ducii germani. Vechii locuitori ai acestei țări (Danemarca) s-au numit Cimbri sau Cimerieni. S-a stabilit însă că țara pe care au locuit-o mai întîi, numită de la Dacus, Dacia, formează în ziua de astăzi Marea Valahie, iar o parte din ea se numește Transilvania sau Siebenbürgen».(3) Nu avem dovezi că ar fi existat o asemenea migrație sub conducerea unui duce pe nume Dacus. Dar, chiar admițînd o atare ipoteză, ea nu ne afectează cu nimic istoria, deoarece nu se spune că Dacia ar fi fost părăsită, ci doar că de aici a plecat «un mare popor al Dacilor spre marea germană», în sensul evident de o mare mulțime, subînțelegîndu-se clar că o altă parte a poporului a rămas pe loc. Ar fi fost doar un fenomen de «roire», atît de des întîlnit, de pildă, la o scară mai mică, ulterior, la locuitorii satelor românești din evul mediu (cum ar fi în Țara Făgărașului).

Oricum, două chestiuni merită atenție: mai întîi, localizarea geografică precisă a vechii Dacii, iar apoi mențiunea că unii Daci plecați au ajuns «în insule»; adică în insulele din nordul Europei. Poate că aici se află, măcar în parte, explicația înrudirii destul de însemnate dintre limba dacă și limba irlandeză. George Vaida și Ionel Cionchin menționau în urmă cu cîtva timp existența a «1700 similitudini lexicale daco-irlandeze».(4) Irlanda este însă tocmai una dintre insulele în care au putut ajunge unii dintre Dacii care au «roit». Evident, este doar o simplă presupunere. Interesant se dovedește și faptul că, după ce vorbește de Dacus, istoricul elvețian oferă o listă exactă și o descriere a șirului de regi daci, extrem de asemănătoare cu aceea existentă în manualele noastre actuale de istorie.

Amintește mai întîi de Zamolxis, singurul care n-a domnit, dar în schimb a fost socotit o mare autoritate spirituală, fiind pînă la urmă zeificat de Dacii păgâni. Urmează Dromichete, socotit rege, descriindu-se conflictul său cu Lisimah. Apoi regele Burebista, cu acțiunile sale interne și externe, prietenul și urmașul său Deceneu, urmat de Comosicus, acesta de puternicul

rege Cotiso, după care a venit regele Scorilo (tatăl lui Decebal), urmat de regele Duras-Durpaneus (fratele lui Scorilo), care a început luptele cu Romanii, decapitându-l pe comandantul Oppius Sabinus. A urmat regele Decebal.

Heinrich Pantaleonis oferă o excelentă istorie a războaielor dintre Decebal și împăratul Traian, cu lux de amănunte. Toate aceste figuri istorice aparțin evident realității și adevărului istoric. Doar Dacus și Zamolxis cad sub semnul legendei. O întrebare totuși se impune: oare istoria organizării statale sau măcar prestatale a Dacilor să fi început numai cu Dromichete, adică prin 300 î.e.n.? Doar noi descoperiri istorice ar putea să mai aducă un răspuns. Oricum, rămâne cert că în lumea medievală germanică circula o istorie destul de exactă a Geților, cu singura confuzie importantă a numelui, socotindu-i pe Geți drept Goți și atașând trecutul impresionant al Geților istoriei - mai puțin vechi și mai puțin semnificative în vechea antichitate - Germanilor.

Nu pe aceeași poziție de acceptare a confuziei onomastice s-a situat un alt cronicar german, de data aceasta din țara noastră. Este vorba de profesorul Johann Filstich, care a scris în secolul XVIII lucrarea *Tentamen Historiae Vallachicae (Încercare de istorie românească)*, cu următorul subtitlu: «Pe care măm încumetat s-o alcătuiesc, după măsura puterilor mele și lipsa-mi de mijloace, întru slava lui Dumnezeu, făcătorul și purtătorul a toate». El s-a bazat pe cronicari sași cum ar fi Georg Reicherstorffer, Johann Tröster, Lorenz Töppelt (Toppeltinus), Mathias Miles, Georg Haner, Andreas Gunesch și Martin Schmeizel.(5)

Istoricul Filstich arată mai întâi împărțirea Daciei în trei părți: Dacia Alpestris, Dacia Ripensis și Dacia Mediterranea. Îi descrie pe Daci ca fiind foarte războinici, socotind că s-ar putea ca numele lor să vină de la grecescul «daes», adică «luptă», după cum afirmase și cunoscutul cronicar Bonfini, deoarece erau gata de luptă cu oricine. El apreciază că înfrângerea lor de către Romani nu a fost întâmplătoare, ci a fost necesară, «pentru că aveau nevoie de învățătură, ca să nu ajungă mai apoi la răutate și la stricăciune și să poată fi îndrumați mai lesne către primirea creștinismului...».(6) Cronicarul german transilvănean nu este adeptul confuziei onomastice dintre Goți și Geți, persistentă în alte părți ale Europei, arătând că «Jornandes (probabil Jordanes - n.n.) ...rău a mai amestecat lucrurile Goților cu ale Geților și Schiților...».(7) El îl trimite pe cititor să consulte și lucrările *Despre Germania* a lui Plinius, *Germania veche* a lui Jakob Karl Spener și *Războiul cu goții* a lui Procopie, pentru a se edifica mai bine. Filstich pare a se referi la sursa confuziei de nume între Goți și Geți atunci când scrie: «Dachia fiind slobozită din jugul Romanilor și, la porunca dumnezeiască, întoarsă la slobozia cea de mai înainte vreme, s-a chemat, prin des întâlnitul obicei al acestei lumi, după prea puternicii ei locuitori, Goții adică, Goția. Și așa cârmuindu-se cu slobozie domniile, aflăm în cărți cum noi nume se dau țărilor».(8) Totuși, el mai folosește numele impropriu de goți, când vorbește de urmașii «Goților și Râmlenilor rămași aici din vremea lui Traian», deși se știe că pe vremea lui Traian nu existau Goți în Dacia. Dar este limpede că se referă la Geți,

Întrucât precizează că din urmașii respectivi s-a format neamul «valah», adică poporul român.(9) La fel de bine se poate interpreta că pe lângă Râmleni (viitorii Români) au rămas și urmași de-ai Goșilor, veniți ulterior retragerii Romanilor, care să fi fost incluși prin asimilare în neamul valah.

Din lucrările citate reiese de la sine concluzia că istoria Geșilor era atât de prețuită de către Germani încât o socoteau ca pe o parte a istoriei lor, în urma confuziei onomastice din secolul IV, ulterior amplificată. Mai târziu, unii au început să observe confuzia, încât Filstich constata în secolul XVIII că istoricii «se ceartă strașnic pentru a hotărî dacă Geșii, Dacii și Goșii sunt un singur popor».(10) Chiar și numai aceasta dovedea importanța arătată istoriei Geto-Dacilor, pentru că nimeni nu dispută lucruri fără însemnătate. Într-adevăr, în viziunea istoriografiei germane istoria strămoșilor noștri era de o mare valoare. Faima ei europeană a rămas statornică până astăzi, înscriind istoria poporului nostru printre cele mai frumoase și mai bogate de pe vechiul continent.

NOTE

1. «Magazin istoric», anul XIV, nr. 7 (160), p. 11.
2. Ibidem
3. Heinrich Pantaleonis, în *Cartea eroilor națiunii germane*; Ibid., p. 12.
4. George Vaida și Ionel Cionchin, *Ipoteză privind etimologia anticului toponim «Tortessos»*, în «Noi, Tracii» (Roma-Milano), anul XV, nr. 135, februarie 1986, p. 22.
5. Johann Filstich, *Tentamen Historiae Vallachicae*, studiu introductiv de A. Armbruster, Editura științifică și enciclopedică, București, 1979, p. 18.
6. Idem, *o.c.*, p. 31.
7. Idem, *o.c.*, p. 33.
8. Ibidem
9. Idem, *o.c.*, p. 37.
10. Idem, *o.c.*, p. 33.

Thracian terms for 'township' and 'fortress', and related place-names

Sorin Paliga

Introduction

Though the Thracians had no written tradition, some essential terms connected with their everyday life and especially many place-names can be fairly well identified and interpreted on the basis of (1) the information given by the Greek and Latin writers, and (2) the analysis of some words, arguably of Thracian origin, preserved in the modern languages spoken in southeastern Europe, especially in Romanian, Albanian and

Bulgarian. Though the gap in time is important, we assume that important terms may be identified and analysed in such a way as to complement the archaeological data. In our attempt we shall try (1) to determine the Thracian terms specifically expressing the notion 'township' and/or 'fortress', (2) to connect these terms to evidently (or probably) related place-names inside or outside the Thracian area, and (3) to consider them in their historical evolution, i.e. whether the terms are still in use either in denoting a certain place-name or used as such in the everyday vocabulary. In every case it is useful to refer to the etymon of the word analysed, knowing that the sense is a strong support for the social context in which a word (term) is used.

Thracian terms for 'township' and 'fortress'

1. *Bria*. 'The Thracians called the *polis* "bria"' (Strabo 7:6:1; Stephanes Byz. 446: 15). *Bria* also appears as second element in many place-names like: *Alai-bria*, *Bolba-bria*, *Mesem-bria*, *Selym-bria*, etc. (Dečev 1957: 86; Russu 1967: 96). Closely related is the place-name *Brea* (Dečev 1957: 85). The word is compared to the Indo-European (hereafter IE) root **wer-* 'to close, to cover' (Pokorny 1959: 1162; AHD 1549). In our opinion the term under consideration is an obvious pre-IE relic derived from the root **B-R-/P-R-* identified in the Mediterranean region and whose meaning should be reconstructed as 'elevation; high', zero-grade form *BR-i-a. In this respect, the Thracian word has clear affinities with terms and place-names of this type like Provençal and Catalan *brac* 'a moor', place-name (hereafter PN) Saint-Martin-de-*Brasque*, *Bresq*, *Briasq*, *Braux* (<*br-aw-is), etc. (Rostaing 1950: 101ff.). The same pre-IE root is also witnessed in Thracian *para*, *bara* (see below). The Thracian term *bria* does not seem to be preserved in any modern form, excepting PN *Nesembār* in Bulgaria which arguably reflects the old *Mesembria*.

2. *Dava*, *deva*, *dova*, *daba*, *deba*. The typical term for 'fortress' among the North Thracians (Dacians or Getae) as witnessed in the Greek writers (Hesychius; Dečev, 1957; Russu, 1967). The term appears in many place-names like *Aia-daba*, *Aci-dava*, *Argi-dava*, *Buri-dava*, *Capi-dava*, *Pulpu-deva* > PN *Plovdiv* (Bulgaria). A satisfactory etymon of the word was suggested a long time ago: IE **dhē-* 'to set, put', development *dhē-w-ā (Tomaschek 1893 II:1:9); and has been accepted by all subsequent specialists like Dečev, Russu and Georgiev (1961: 7). The North Thracian term *dava*, *deva* seems to be akin to PN *Datos* (Dečev: 120) and Albanian *dhatë* 'city' and Greek *θάκος* 'a place, centre'. Beside the Bulgarian place-name *Plovdiv* which reflects the ancient *Pulpu-deva*, this etymological group is well preserved in some Romanian place-names, such as *Deva*, an important town in Transylvania. The Thracian origin of the place-name has been sometimes denied on the feeble ground that the inter-vowel *b/v* should have been lost as in the Latin elements preserved in Romanian (e.g. Lat. *caballus* > Rom. *cal* 'horse'). But it seems clear to us that the Thracian phoneme *v* (like *b*) had a particular pronunciation different from the Late Latin *b/v*, so its preservation as such is not only plausible but even inevitable (Kisch 1929–1934: 181; further discussion in Paliga 1987 forthcoming). Three other modern Romanian towns preserve the same element: *Deda*,

Deta (cf. Thr. *Datos*) and *Dej*, (formerly *De-eš, in two syllables, confirmed by the medieval Latin spelling *Dees*. These place-names undoubtedly preserve the parallel Thracian forms **dē-t-*, **de-eš-* (attested only once in PN *Datos*) against the ‘classical’ form *dava*, *deva*.

3. *Dina*, *deina*. This word is witnessed in a few place-names like *Asbolo-dina*, *Bassi-dina*, *Pesi-dina*, etc. (Dečev 1957: 136). It may have the same etymon as *deva/dava* but with a different development (of the type *dhē-n-ā), or it might be related to Cymric *din* ‘township’ as Dečev unconvincingly suggested. No related place-names have been clearly identified so far. We suggest a possible approach to PN *Dindryme* (? *Din-dryme*) and mountain-name (hereafter MN) *Din-dyma*, *Din-dymon*, which are differently analysed in Dečev (1957). This suggestion finds some support in Rom. PN *Dinga* and PN *Diniaš* (<*din-g-ā and *din-i-aš respectively), which should probably be regarded as having a Thracian origin in the context discussed.

4. *Diza*, *dizos*, *deize*, witnessed in many place-names like *Bur-dizos*, *Diza-zelmis*, *Dizapes*, *Diza-polis*, *Oru-disza*, *Tyro-diza*, etc. (Dečev 1957: 132). If the word is related to Greek *τειχος* ‘city-wall’ (Chantraine 1968: 1098) then the IE root is **dheigho-* (Pokorny 1959: 244), as in the Avesta *pairi-daēza* ‘fence, garden’, Armenian *dēz* ‘heap, multitude’. These extra-Thracian parallels are irresistible and they seem to support the attested Thracian forms. We might equally refer to the same IE root **dhē-* with a different development of the type **dhē-ĝ(h)-ā*, **dhē-ĝ(h)-os*. As often in the field of comparative grammar no definite solution exists, but this is less important in the context of this paper. The term *diza/dizos* may not be preserved in any modern form, except perhaps Rom. PN *Dezna* (district Arad, W. Romania) for which it is difficult to suggest any other origin.

5. *Leba*: λέβα πόλις ὑπὸ θρακῶν (Hesychius). Dečev (1957), following Tomaschek (1893), considers that *leba* is a mis-spelling for *deva*. However, we will assume here that the form given in Hesychius is correct. This fact is proved by the existence of clearly related Thracian place-names like MN *Abro-lebas*, PN *Libon*, *Libum* in Bythnia, and PN *Libyssa*, *Libissa* on the river *Libyssonos* (Dečev 1957: 3 and 275). The *leba/liba* forms have clear affinities with similar pre-IE place-names derived from a root **L-P-/L-B-* ‘stone, mountain’, from which come PN *Lebena* in Crete (Faure 1977: 141), PN *Libana* located in the mountainous region of Castilia (Ptolemy 2:6:57), PN *Labro* > *Livorno*, and Lat. *lapis* ‘stone’ (analysis in G. Alessio, *Studi Etruschi* 9/1935: 133 ff.; Paliga 1987 forthcoming). The primitive meaning of the root *leba* was therefore ‘stone’: hence ‘stone-wall, fortress’. It is possible that the Thracians used *leba* to denote the stone-walls of their townships and fortresses (cf. the so-called *murus dacicus* ‘the Dacian wall’).

6. *Ora*, *oros*, *oron*. This term is attested in several place-names: *Al-oros*, *Az-oros*, *El-oros*, *Gaz-oros*, *Thest-oros*, *Milk-oros*, *Tarp-oron*, *Clev-ora*, *Cap-ora* (Dečev 1957: 535). Other related forms are known from the Thracian area: MN *Orb-elos*, PN *Org-ame*, *Urbriana*. All these examples are undoubtedly pre-IE, belonging to the root reconstructed **OR-/UR-* ‘very big, huge, high’, very well represented in the ancient place-names, such as *UrgolOrgo*, an island between Corsica and Etruria (Pliny 3:81), PN *Orgon*, Provence

(Rostaing 1950: 70); Basque *uri* 'city, township'; PN *Uri*, in Switzerland; Hatti *uresš* 'huge, big'; Greek *Ὀρίων*; etc. (Muşu 1981: 199 ff). Of course, Lat. *urbs* should be also discussed in this context, as it has long been observed. We assume here that the similarity of Basque *uri*, Latin *urbs* and Thracian *oros*, *ora* cannot be mere chance. As Prof. Muşu has observed, the meaning of this root is 'big, huge, high', hence 'mountain, hill' or/and 'township' (on elevated location).

The Thracian *ora*, *oros*, *oron* forms discussed here are preserved in some Romanian terms and place-names. The most important of all is surely *oraş* (dialectally also *uraş*) the usual word for the meaning 'city, township', obviously akin to *uriaş* (dialectally also *orias*, with the same *ou* alternation) 'huge, very big'. Some place-names are clearly related: *Oradea*, *Orşova* (*Orş-ova*, probably with a suffix of Slavic origin in Romanian¹), MN *Urlea*, in the Transylvanian Alps, etc. (cf. Paliga 1987 forthcoming, with detailed discussions). The origin of these Romanian forms cannot by any means be attributed to a late Hungarian influence, a theory much supported by Hungarian scholars (cf. Kiss 1980: 453) simply because Rom. *oraş/uraş* 'township' and *uriaş/oriaş* 'huge, giant' have clear affinities with the Thracian and extra-Thracian examples already shown. We must not forget that many words of Thracian origin, place-names included, in the modern languages spoken in the Balkans, are still frequently explained by the Slavic or Hungarian influence, though in these languages the terms are still more obscure (discussion in Paliga 1987 forthcoming). The absence of *or-/ur-* forms in Albanian (often referred to in the case of some Thracian elements preserved in Romanian) is not of course an argument against their Thracian origin in Romanian.

7. *Para*, also *bara*. This term is very well attested in place-names in the Thracian region south from the Danube: *Bessa-para*, *Gelu-para*, *Drusi-para*, etc. (Dečev 1957: 356–7) and *Zuro-bara*, *Tamon-bari* (Dečev 1957: 42). This Thracian term has clear affinities with other *para-/bara-* forms of certain pre-IE origin (root *PaR-/ *BaR- (*P-R-/ *B-R-)): Catalan *barri* 'city-district'; Provençal 'rampart'; PN *Barras* and PN *Barga* in Tuscany (Rostaing 1950: 88); PN *Parium* in Mysia; PN *Parma* in Gallia; and Greek PN *Parnassos*, PN *Paros*, etc. (Trombetti 1925: 44; Faure 1977: 141). All these forms represent the full *a*-grade of the root as compared to the zero-grade in *bria* analysed above.

No modern form with the specific meaning 'township' has been preserved, but the root may be easily identified in several place-names in Romania: *Bărăgan*, *Bîrgău* (<*BaR-g-), and MN *Paring* in the Transylvanian Alps (primitive form *PaR-ang- or *PaR-ag- then nasalized to *PaR-a-n-g-).

Discussion

The examples analysed, despite the corrupted spellings of the Thracian words in the Greek or Latin writers, complement the archaeological data very well. It is obvious that the Thracians had a rich terminology for 'township' and/or 'fortress'. Of course the terms under consideration reflect regional (local, dialectal) differences: *dava/deva* was common among the North Thracians (Dacians or Getae) while *para/bara*, *bria* and *diza* were more

common among the South Thracians. Yet this is not an argument for the existence of a ‘Dacian bloc’ versus a ‘Thracian bloc’ as sometimes suggested (Georgiev 1961: 54; Duridanov 1976: 39 ff). This opposes not only known historical information but also surviving linguistic evidence. For example, Rom. PN *Deva* reflects Thr. *deva* which is equally preserved in Bulg. PN *Plovdiv* < *Pulpu-deva*. It is better to assert dialectal differences and not a clear-cut ethnic divide. A good proof to this is represented by the situation of Thr. forms *ora*, *oros*, *oron*, poorly attested in the Latin and Greek writers (at least compared to the richly witnessed *dava*- and *para*-forms) but reflected in Romanian by *oraş/uraş* as the usual word for denoting the township in general. It is clear that an identical word or one closely similar was used in the everyday life of the Thracians (or, at least of the North Thracians): it was the popular word versus the ‘official’ one (*dava* or *para*), which is now preserved only in a few place-names. Three groups of Thracian terms have a clear IE origin: *dava/deva/dova*, *dina/dena* and *diza*, *dizos* (though the ultimate etymon may seem uncertain), whilst four groups seem to have a pre-IE origin: *bria*, *bara/para*, *leba* and *ora/oros/oron*. This fact must not be surprising and can be more easily understood in the light of archaeological research. We consider here that the Neolithic (pre-IE) townships reflect a particular aspect of Old Europe (Gimbutas 1973: 2–3, 8–9). The Indo-Europeanization of Europe did not mean total destruction of the previous cultural achievement but consisted in an amalgamation (hybridization) of racial and cultural phenomena (Gimbutas 1974: 302). Linguistically, the process may (and must) be regarded in a similar way: the Indo-Europeans imposed an idiom, which itself then adopted certain elements from the autochthonous languages spoken previously. These non-IE (pre-IE) elements are numerous in Greek, Latin and, arguably, Thracian — though in the last case the analysis is more difficult because of the lack of a written tradition. But difficulty is not synonymous with impossibility, as we have tried to prove in this paper.

The persistence of some Thracian elements (of origin both IE and pre-IE) in Romania, Bulgaria and other south-east European areas and languages should therefore be considered in this developmental context (just like the Celtic words and place-names in English and in Britain respectively). Referring only to the examples analysed, the preservation of some pre-IE place-names and terms expressing the notion ‘township’ in Thracian and, via Thracian, in Romanian or Bulgarian can be better understood in the light of historical and archaeological data. Thus, in the Thracian area locations which can be described as ‘townships’ or ‘fortresses’ were already present in the Neolithic (Crişan 1986: 145; Childe 1946: 98 ff; Opperman 1984: 11 ff). In this respect, the Thracian territory has parallels in the Celtic area (Crişan 1986: 150). Thus — and we want to stress this detail — ‘the Daco-Thracian *davae* did not borrow the Greek pattern but conserved a very old type’ (Crişan 1986: 168). In other words, the Thracians were highly conservative in their idea of urbanism; their language reflects this reality in terms (words, place-names) the origin of which can be traced back to the idioms spoken in the Neolithic (pre-IE) times. Surprisingly or not, the facts are quite obvious and must be considered as such. One more detail: as has been well observed, the Thracian *davae* or *parae* were at the same time *oppida* and *urbes* (Branga 1980: 9) and have parallels in the Celtic area (cf. Caesar, *De Bello Gallico*). Militarily, these locations were fortresses while

economically they were towns or markets.

The survival of several important Thracian terms connected with the notion 'township', as well as of some major place-names, is interesting. Bulgaria was initially a Romanized region, then Slavonized; Romania is represented by the Romanized Daco-Thracian territory and population. The latter is undoubtedly the most conservative both culturally and linguistically, the Thracian elements of the vocabulary being quite important (cf. Russu 1981), although they have not been analysed in full. It is equally interesting to note that the Thracian (pre-Roman) place-names of Romania are mainly preserved in Transylvania and the neighbouring regions, the mountainous zones. The Romanian name for Transylvania, *Ardeal*, is one of the clearest pre-IE relics: root *AR- 'high, elevated; far away' and *DaL-, *DeL- 'hill, forest, mountain' (Paliga 1986). Again, place-names are of great importance in the reconstruction of vanished civilizations and it is almost inevitable that the identifiable pre-IE elements come down from the Neolithic times: the dawn of the European civilization.

Conclusions

Thracian terms denoting 'township' are fairly well attested in Latin and Greek writers, and reflect both IE and pre-IE elements. The existence of these terms reflecting this double origin should be considered in the light of the Old European (pre-IE) Civilization and the subsequent Indo-Europeanization which caused an amalgamation of populations (rather than a total destruction of previous achievements). The terms analysed in this article are a real support for the idea that the languages spoken in antiquity reflected an IE structure but preserved a certain number of terms of pre-IE origin; these terms can easily be identified and analysed in several cultural or ethnic areas. Important place-names closely connected to an initial meaning 'township' can be identified and analysed over a large area reflecting both the IE and pre-IE heritage. The Thracian territory — roughly corresponding to that of present-day Romania and Bulgaria — despite the lack of a written tradition, witnesses such forms, some of them preserved into the modern period. Such terms have been adopted to successive historic and social realities, and some have proved to be resistant to 'linguistic erosion' and are still in use. The case of Romanian *oraş/uraş* 'city, township' is typical: its origin should be traced back to a Pre-Thracian (pre-IE) idiom spoken in the Neolithic. As Latin *urbs* has not been preserved in any Romance language, it is interesting to observe that the Romanian term, together with Basque *uri* (of identical meaning) are the only pre-Indo-European words with this connotation still in use.

Note

1. The Hungarian form *vár* 'fortress' and *város* 'township' can therefore be regarded as a borrowing from pre-Hungarian idioms or, more probably, from Romanian.

References

- Branca, N. 1980. *Urbanismul Daciei romane*. Timișoara: Facla.
- Chantraine, P. 1968. *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*. Paris: Klincksieck.
- Childe, V. G. 1946. *The Dawn of the European Civilisation*. London.
- Crișan, I. H. 1986. *Spiritualitatea geto-dacilor*. București: Albatros.
- Dečev, D. 1957. *Die thrakischen Sprachreste*. Wien.
- Duridanov, I. 1976. Thrakisch-dakische Sprachkontakte in *Actes du 2ème congrès international de thracologie, Bucarest, 4–10 septembre 1976*, vol. III. București 1980.
- Faure, P. 1977. *Viața cotidiană în Creta lui Minos*. București. (French original: *La vie quotidienne en Crète au temps de Minos*, Paris: Hachette, 1973).
- Georgiev, V. 1961. *La toponymie ancienne de la péninsule balkanique et la thèse méditerranéenne*. Sofia.
- Gimbutas, M. 1973. Old Europe c. 7000–3500 B.C. The earliest European civilization before the infiltration of the Indo-European peoples. *Journal of Indo-European Studies* 1, (1–2): 1–20.
- Gimbutas, M. 1974. An archaeologist's view of PIE in 1975. *Journal of Indo-European Studies*: 289–307.
- Kisch, G. 1929–1934. *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*. Leipzig I–II.
- Kiss, L. 1980. *Földrajzi nevek etimológiai szótára* (An etymological dictionary of place-names). Budapest.
- Morris, William (ed.). 1969. *The American Heritage Dictionary of the English Language*. Boston: Houghton Mifflin Co. (many subsequent reprints).
- Mușu, G. 1981. *Lumini din depărtări. Civilizații pre-hellenice și micro-asiatice*. București.
- Opperman, M. 1984. *Thraker zwischen Karpatenbogen und Ägäis*. Jena-Leipzig-Berlin: Urania.
- Paliga, S. 1986. Ardeal,*Transilvania. *Tribuna*. Cluj, nr. 8/feb. 20: 1 and 6.
- Paliga, S. 1987. *Byzantion. Indo-European and Pre-IE Heritage of Europe*. MS (to appear in 1987 at the Editura Științifică și Enciclopedică, București).
- Pokorny, J. 1959. *Indo-germanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern-München.
- Rostaing, C. 1950. *Essai sur la toponymie de la Provence*. Paris: éd. d'Artrey.
- Russu, I. I. 1967. *Limba traco-dacilor*. București.
- Russu, I. I. 1981. *Etnogeneza românilor*. București.
- Tomaschek, W. 1893. Die alten Thraker. *Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaft Wien*, I:128 (1893), 4, 1–130, II:130 (1893) 2, 1–70 and 131 (1894) 1, 1–103.
- Trombetti, A. 1925. Saggio di antica onomastica mediterranea. *Arkiv za arbanasku starinu, jezik i etnologiju*, 3: 1–116.

DOVEZI ALE CONTINUITĂȚII POPORULUI ROMÂN LA CĂȘEIU, JUDEȚUL CLUJ

de LIVIU BEUDEANU

A. CONSIDERAȚII ASUPRA CONTINUITĂȚII

Problema continuității poporului român pe plaiurile unde el s-a născut este ridicată de cei care caută să falsifice istoria sa, afirmând fără nici-un temei științific că, odată cu retragerea legiunilor și administrației romane în anul 271 sub domnia împăratului Aurelian, a fost dislocată în masă și populația autohtonă, rămânând în urma acestei retrageri un vid ce ar fi fost populat de Unguri, care în realitate s-au stabilit mult mai târziu în Câmpia Panonică, la vest de râul Tisa.

Adevărul istoric cu greu poate fi falsificat, întrucât munții noștri cu văile lor, localitățile, portul și obiceiurile locuitorilor băștinași dețin comori nepieritoare ce dovedesc că acest neam de păstori și agricultori era strâns legat de glie și că nu putea fi deslocat în masă.

În al doilea rând, se știe că, în expansiunile lor spre răsărit în Transilvania, Ungurii au întâmpinat rezistență îndârjită din partea populației băștinașe, organizată în acele timpuri în organizațiuni statale, conduse de cnezi și voievozi ca Gelu, Glad și Menumurut.

Chiar dacă s-ar admite, prin absurd, că, odată cu retragerea Romanilor, a părăsit pământul dacic întreaga populație băștinașă din Dacia Romană, s-ar pune întrebarea firească: în ce perioadă acea populație a revenit pe pământul Daciei la nord de Dunăre și cum se explică preponderența pământului românesc de-a lungul secolelor, preponderență recunoscută în toate statisticile oficiale ale fostului Imperiu dualist austro-ungar, și cum s-au păstrat toponimiile de origine dacică sau romană?

Preponderența elementului românesc în Transilvania este cu atât mai semnificativă cu cât sunt cunoscute din istorie măsurile discriminatorii luate de autoritățile maghiare împotriva minorităților pe plan național, cultural și religios.

În jurul anului 1.700, sub presiunea exercitată de autorități pentru desmembrarea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, o bună parte din populația revoltată împotriva unirii a fost nevoită să imigreze în masă la frații lor Români de peste Carpați. Astăzi există sate și chiar comune întregi strămutate în acest mod. În nordul județului Argeș sunt cunoscute asemenea așezări, ca: Albești-Ungureni, Oești-Ungureni, Căpățâneni-Ungureni, la care

toponimiile de *Ungureni* sunt grăitoare în acest sens și deosebesc localitățile respective de cele ale băștinașilor cu aceleași nume însoțite de toponimul *Pământeni*. Pe valea râului Doamnei, un afluent al Argeșului, se află așezările Berevoești-Ungureni, Corbi și Domnești, iar pe râul Vâlsan, un alt afluent al Argeșului, există satul Galeș, ce aparține azi de comuna Brăduleț.

Pe plan cultural, este cunoscută faimoasa lege Appony din anul 1907, care urmărea desnaționalizarea minorității române prin desființarea tuturor școlilor confesionale cu predarea în limba lor maternă.

B. LOCALITATEA CĂȘEIU, ÎN TRECUT ȘI ÎN PREZENT

Satul de reședință al comunei Cășeu din județul Cluj este o așezare străveche de oameni harnici și gospodari, renumiți prin creșterea vitelor și cultura terenurilor agricole.

Comuna este situată în aval de confluența celor două Someșuri, pe malul drept al râului, la o depărtare de 6 km nord-vest de municipiul Dej, pe șoseaua națională Cluj - Satu Mare. Odată cu punerea în aplicare a legii optanților unguri după primul război mondial, aceștia și-au lichidat moșiile lor la prețul exorbitant de 40.000 lei jugărul, ceea ce i-a determinat pe localnici să se îndatoreze la diverse bănci spre a putea achita terenurile cumpărate. Majoritatea celor ce s-au împrumutat la bănci nu și-au putut achita nici măcar dobânzile de 15-20% ce se percepeau asupra capitalului împrumutat. Legea conversiunii din anii 1931-1932 a fost un act de dreptate socială care a șters pentru totdeauna datoriile bancare. Astfel țărani au devenit proprietari liberi pe terenurile cumpărate de ei.

Una din moșiile vândute în condițiile descrise mai sus era situată în partea de hotar denumită «Cetățele», așezată la confluența văii Cășeiului cu râul Someș. Această denumire semnificativă dată de localnici din timpuri străvechi i-a determinat pe istorici ca, după cel dintâi război mondial, să facă săpături arheologice, care au dus la descoperirea unui castru roman. Obiectele găsite au fost predate muzeelor de istorie din Dej, Cluj și București.

Studiile făcute spun că la castrul din Cășeu se afla garnizoana Cohortei I Britanica, care, prin anii 208-211, sub împăratul Septimius Sever, era comandată de tribunul C. Iulius Corinthianus.

O atestare documentară din anul 1261, de pe timpul regelui Bela al IV-lea, amintește ținutul acesta de pe valea Someșului ca domeniu regal. Alături de Cetan, Vad și altele, este amintit Balvanku, numit azi Bolovan, unde a avut loc prima așezare a satului și Balta, azi «In Balte», fiind un teren mlăștinos pe raza comunei Cășeu. De reținut că Bolovanul se află situat în imediata apropiere a castrului roman.

În anul 1353, Cășeu obține dreptul de târg săptămânal și apare, mai târziu, pe domeniul cetății Ciceului, care de la familia Banffy trece în stăpânirea lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, împreună alte 60 sate înconjurătoare, ce i-au fost donate de regele ungar Matei Corvinul în semn de prețuire și recunoștință. Ștefan cel Mare a ctitorit mănăstirea și episcopia

Vadului, dând noilor supuși ai săi nu numai conducători militari și administrativi, adică pârçălabi, dar și un conducător bisericesc.

Petru Rareș, urmașul la domnie al lui Ștefan cel Mare, primește în dar de la regele ungar cetățile Unguraș cu 24 de sate, Rodna și Bistrița cu 50 sate, astfel că o bună parte a Transilvaniei asculta de domnul moldovean.

În ceea ce privește modul de organizare și funcționare a treburilor, locuitorii satului s-au dovedit a fi neîntrecuți gospodari. Prin metode iscusite și originale au dus la o creștere și dezvoltare mai rațională a vitelor, oilor și porcilor.

Ultimul război a adus schimbări profunde în viața satului, mai ales în perioada ocupației din 1940-1944, ca urmare a dictatului de la Viena, dar și după război, când au urmat anii grei de refacere economică.

C. DOVEZI LOCALE ADUSE ÎN SPRIJINUL CONTINUITĂȚII

Tot așa de semnificativă ca păstrarea din tată în fiu a denumirii de «Cetățele», dată părții de hotar unde s-a descoperit castrul roman, este și existența pe malul stâng al râului Someș, la o distanță apropiată de castru, a localității Cetan, așezare străveche ce și-a luat numele de la acest castru = cetate.

Ambele denumiri își trag originea din latinescul *civitas* - cetate și constituie dovezi grăitoare în sprijinul continuității poporului român pe aceste plaiuri străvechi.

În ce privește *vicus Samum*, străbunul Cășeiului de azi, fac o precizare de substanță în interesul restabilirii adevărului istoric: dacă *vicus Samum* făcea parte din regiunea numită pe atunci «*Ansamensium Regio*», cum apare din inscripția descoperită în castrul roman, și dacă această regiune era situată la nord de râul Someș, cum arată istoria, atunci și *vicus Samum* era situat tot la nord de acest râu. În asemenea situație *vicus Samum* a putut suferi o schimbare în toponimie, știut fiind că Romanii, în unele cazuri au menținut vechile denumiri dacice, dar în alte cazuri le-au schimbat cu denumiri romane, cum s-a întâmplat în cazul de față, din *Casius* în Cășeu.

- Denumirea comunei Cășeu este de origine romană, derivând de la *Casius*, care, din punct de vedere etimologic, mă îndreptățeste să susțin acest fapt. În sprijinul acestei afirmații mai relatez că primele așezări de pe lângă castrul roman purtau numele unui colonist, constructor sau om mai de seamă din acele vremi.

- Majoritatea locuitorilor din sat păstrează nume de familii ce au la bază o evidentă origine latinească: Pura, Prunduș, Anca etc.

- În vorbirea curentă a locuitorilor pot fi auzite și azi cuvinte de origine latină, ca: ai - usturoi, curechi - varză, ceruză - creion, pertractare - dezbatere, preumblare - plimbare, uitat - șters din memorie, petrecanie - înmormântare etc. Ca unități de măsură din bătrâni se cuvine să amintim: cupa, cotul, fontul, maja, mierța, stânjenul, sucii și tolul.

- Printre datini merită să consemnez obiceiul de a nu se lăsa mortul sin-

gur în casă, când mai mulți dintre foștii prieteni, rude sau vecini stau în «priveghiul», o reminiscență a cultului dacic. Dacii, crezând în nemurirea sufletelor, își manifestau mai degrabă bucuria decât întristarea în fața morții.

- Legat de acest obicei străvechi, se cuvine să amintim că printre obiectele descoperite de arheologi în castrul roman de la Cășeu, s-a aflat și un monument sculptural, reprezentând un localnic în scena numită semnificativ «Banchetul funebru».

- Atât priveghiul cât și banchetul funebru sunt obiceiuri moștenite de la înaintașii noștri Daco-Romani. Banchetul funebru îl găsim și azi la poporul român, într-o formă mai evoluată, sub forma așa ziselor pomeni făcute de rude în memoria celor decedați din familie. Aceste mărturii cu caracter mistic fac dovada unei cauze drepte și a unui scop înalt ce interesează însăși baza existenței noastre ca popor.

- Desigur, există puncte de asemănare între priveghiul moștenit de la Daci și petrecanie de o parte, iar pe de altă parte între banchetul funebru, moștenit de la Romani, și petrecanie. Toate la un loc duc la întărirea tezei continuității neamului nostru pe pământul românesc.

- Ca datină mai deosebită mai amintim că în satul Cășeu, spre deosebire de restul satelor învecinate, colindul are loc în dimineața de Crăciun, după primul cântat la cocoșilor. Explicația ar fi că prin colindă se vestește și se preamărește nașterea Pruncului Iisus, care ar fi avut loc spre ziuă, pe la cântatul cocoșilor. Faptul este confirmat de diferite colinzi cu «ziurel de ziuă» sau de craii de la răsărit care s-au călăuzit după locul nașterii lui Iisus după steaua dimineții, luceafărul. În Cășeu colindul era practicat de oameni de toate vârstele, inclusiv de familii. Concomitent cu colindătorii, prin sat mai umblau elevii cu Irozii sau flăcăii cu capre. Înainte de a da reprezentația, aceste echipe trimiteau în casă un staroste pentru a face întrebarea dacă gazda este dispusă să-i primească. Cu această ocazie se făcea următoarea urare, plină de haz și umor: Noi umblăm ca zorile, / pe la toate casele, / să căpătăm un potor, doi, / să ne luăm nădragi noi, / să ni-i tragem pe pulpe, / să ne luăm după vulpe. / Vulpea-i cățea vicleană, / eu îs fecior de cătană. / Vremea mi-e de dus, / bani în pungă nu-s: / Mă dusei icia din sus la o casă, / găsii Crăciunul pe masă, / cu o cupă de vin rasă / și-un purcel / fript lângă el. / Pe noi nu ne-au chemat la masă, / fiind cu barba nerasă / și ne-au dat cu ușa-n spate / bine a făcut, fârtate. / La anul și la mulți ani. /

În lupta dintre nou și vechi, aceste datini au rămas de domeniul trecutului, în parte uitate sau pe cale de dispariție. Tocmai de aceea socotesc că nu ar fi rău dacă în revistele de specialitate s-ar face amintire de aceste obiceiuri străvechi ce ne-au păstrat identitatea și continuitatea ca neam pe plaiurile pururea românești.

D. CONCLUZII

Aceste exemple luate din viața satului Cășeu constituie probe evidente, ce nu pot fi puse la îndoială, că băștinașii acestei localități nu au putut fi

desrădăcinați de glia străbună, rezistând tuturor vicistitudinilor vremii și valurilor migratoare. Ei au continuat să activeze în bazinul carpato-danubian și după retragerea administrației și legiunilor romane.

Am fost, suntem și vom rămâne neclintiți aici, ca o piatră de hotar adânc înfiptă în pământul străbunilor noștri. Este meritul localnicilor că au știut să cultive și să transmită din tată în fiu aceste urme grăitoare ale continuității lor.

Tocmai de aceea, autorul acestor rânduri, desrădăcinat de satul natal Cășeu, ca urmare a dictatului de la Viena din august 1940, purtând mereu în suflet imaginea vie a satului, încheie cu cuvintele pline de nostalgie ale poetului: «Acolo este țara mea / Și neamul meu cel românesc, / Acolo eu să mor așa vrea, / Acolo vreau eu să trăiesc.».

POSIBIL DEPOZIT ARHEOLOGIC ÎN AREALUL BERZASCA-ELISOVA

de AUREL COLLĂ, FLORIN OLTEANU

Demersul nostru hermeneutic își propune să prezinte informații și ipoteze referitoare la existența unui depozit arheologic în spațiul bazinelor pluviometrice ale pâraelor Berzasca, Elișova, Triscovăț și fluviul Dunărea, care confirmă civilizația superioară și continuitatea strămoșilor în acest habitat.

În ultimele decenii, cercetarea arheologică românească a pus în evidență un valoros tezaur referitor la civilizația superioară și continuitatea strămoșilor în spațiul carpato-danubian-pontic.

Arealul vechii Dacii, pe lângă obiectivele cercetate, stochează și alte depozite care așteaptă să fie investigate arheologic și etnografic, pentru a furniza noi informații pentru tezaurul cultural național.

În acest sens zona Munților Almăjului se desvăluie ca o bancă de informații ce poate oferi mai mult decât se intuiește.

Prin Origen aflăm că Celsus considera pe Geți în rândul popoarelor înțelepte ale antichității¹, situându-i, ca și Herodot, alături de India și Egipt. Cercetarea hermeneutică modernă a demonstrat peremptoriu că înțelepciunea anticului primitiv a fost purtătoare de paradigme științifice, valori morale și de artă. Descoperirile arheologice, de cultură și artă populară, tradițiile, fiind purtătoare de mesaje arhetipale cu paradigme științifice sau documentare, pe lângă funcția cognoscibilă și axiologică, contribuie sinergic la îmbunătățirea efortului valutar, putând fi utilizate pentru practicarea unui «turism elitar cultural». Reamintind factorilor interesați ce au însemnat vesti-

giile arheologice pentru turismul din Grecia, Egipt sau Italia, reținem că aceste obiective nu s-au autodescoperit, ci au fost puse în evidență prin uriașe eforturi de cercetare și investiții.

Deși în fază incipientă, au fost introduse și de către turismul nostru acțiuni elitare cu caracter cultural pentru vizitarea unor obiective arheologice, istorice sau a unor zone folclorice. Cercetătorii Gella Glihman din U.S.A., Claude Carnot din Franța, Mya Cosey din Japonia au învățat românește și au efectuat investigații timp de doi-trei ani, întocmind teze de doctorat sau alte lucrări cu caracter științific. Dacă știința hermeneutică are posibilitatea să prevadă zonele cu aceste tezaure, valoarea lor științifică și de artă, investigația arheologică, restaurarea, conservarea, punerea în valoare sau colaborarea între instituții pe linia rentabilizării revine specialiștilor din fiecare domeniu.

În urma apariției noilor metode de cercetare, a experienței câștigate de cercetarea arheologică românească și ținând seama de valoarea acestor obiective, se impune intensificarea sinergică a eforturilor de cercetare în domeniul arheologiei.

Paralel cu noile descoperiri se cere și investigarea lor hermeneutică, pentru a le scoate din zona fabulatorului - specifică prezentării demotice - și a pune în evidență sensurile conotative primare, cu paradigmele științifice ale gândirii antice. Trăvialul hermeneutic în demersul nostru a utilizat datele certe oferite de arheologie, de istorie, în concatenație cu mitologia comparată, teoria sistemică, structuralistă, studiul semantico-mitologic al toponimelor și hidronimelor, istoria mentalităților, cartografia comparată, finalizate prin identificări în teren.

Herodot², descriind spiritualitatea Geto-Dacilor, prezintă un scenariu inițiativ, în cadrul căruia strămoșii noștri se purificau în Istru (Dunăre), înainte de a pleca la luptă. Ca zeu al Geto-Dacilor, Istrul reprezenta o formă de manifestare a hidrolatriei preluată de la Pelasgi.

Arian³ informează că Alexandru Macedon a adus jertfe pe malul Istrului, lui Zeus, Heracles și Istrului, deoarece nu i-a fost de netrecut. Pe una din metopele Columnei lui Traian am identificat zeul Istru, în prezentare antropomorfă, sprijinind podul construit de Apolodor din Damasc. Reprezentarea antropomorfă a Istrului era specifică gândirii romane, demonstrându-se că Romanii nu cunoșteau reprezentarea genuină a Dacilor. Conotația iconică a metopei sugerează informația că Traian a folosit funcția apotropaică a zeului advers, practica fiind utilizată în timpul războaielor antice⁴.

Neconcordanța între mesaj și simbol pune sub semnul întrebării valoarea operei ca mesaj.

Factorii geoclimatici, economici, funcția apotropaică a Istrului au contribuit la geneza și perpetuarea unei civilizații în arealul străbătut de acest fluviu. I.C. Drăgan, analizând acești factori bio-geo-climatici și socio-economici, în conexiune cu descoperirile arheologice, confirmă ipoteza noastră.

Pe malul drept al Dunării, în amonte de Orșova, la Lepensky-Vyr în

Jugoslavia, s-au descoperit vestigiile unei civilizații protoneolitice⁵, constând din mai multe vetre și o necropolă. Cercetată cu atenție și pusă în evidență, descoperirea aceasta a fost luată sub egida UNESCO.

Arheologii din Caraș-Severin, în colaborare cu alte centre de cercetare au descoperit o cetate la Pescari. În zona Peștera, Chindia, arheologul V. Boroneanț a identificat picturi rupestre ce sunt în curs de descifrare. Sunt în curs de desfășurare lucrări de cercetare arheologică la Stânca Liubcovei, unde s-au descoperit vestigii despre care s-a scris în lucrări de specialitate.

La confluența pârâului Elișova cu Dunărea, în urma unor procese geomorfologice de denudație, P. Cârstea a descoperit un «câmp de menhire», pe care l-a semnalat în revista Flacăra din anul 1985.

C. Levy Strauss semnală descoperirea, la popoarele arhaice a unei «geografii a mitului» și o «topografie totemică»⁶.

V. Pârvan prezintă expansiunea getică, folosindu-se de toponime, hidronime și onomastici⁷.

Preluând ca ipoteză de lucru metodologia lui V. Pârvan și informația lui C. Levy Strauss, am executat cartografiere comparată și un studiu semantico-mitologic al toponimelor și hidronimelor din acest areal. Între 1 - 10 septembrie 1985 și 1 - 10 iulie 1986 am executat investigații și identificări în teren (fără săpături) de obiective arheologice a căror prezență confirmă ipoteza noastră. Trăvialul hermeneutic și rezultatele identificărilor din teren, conexe în viziune sistemică și structuralistă, ne conduc la ipoteza existenței în spațiul geografic cercetat a unor vestigii arheologice ce pot confirma existența diacronică și civilizația strămoșilor noștri.

Cetatea de origine - Anișvar (Poziția 5 din schemă)

Localitatea Berzasca a avut, în decursul istoriei, vetre la Debelilug, Dragoselo, Camenița, Săliște și actuala vatră. Vetrele corespund unor stadii de civilizații succesive, devenind mesagere diacronice și oferind posibilitatea demonstrației în mod peremptoriu a continuității strămoșilor noștri.

Prin cartografiere comparată, transcalculând din documentele cartografice vechi, în noile sisteme de proiecție, am identificat la izvoarele pârâului Berzasca o înălțime cu toponimul *Anișvar*, ce se traduce liber prin *Cetatea de origine*. Toponimul l-am găsit conservat de bătrânii satului, cu toate că lipsea din noile documente cartografice. Anișvarul în teren se află la 3-4 km nord-vest de Dragoselo și este un nod orografic, accesibil pentru lecuire.

V. Pârvan, preluând pe Florus, arată că «Dacii stau înfipti în munți și ori de câte ori Dunărea îngheață... obișnuiesc să coboare și să jefuiască ținuturile vecine»⁸.

În teren, am identificat un drum antic (poz. 18), iar pădurarul local N. Boian ne-a informat despre existența pe versantul nordic a unui «mur» dacic. Drumul antic dintre Dragoselo și Anișvar a mai fost folosit ca val de apărare și zid, comparabil civilizației minoice. Sugerăm posibilitatea ca Anișvarul să fi funcționat ca primă vatră a localității Berzasca, fiind posibil ca pătura de alterare să conserve unele «cetăți dacice».

Cetatea Elișova (Vârtop) (poz. 13)

La confluența pârâului Elișova cu Dunărea în aval de Drencova, pe o înălțime cu denumirea de Vârtop - unde există vetre locuite -, se pot identifica ziduri și vetre antice. Vetrele săpate în stâncă ne amintesc de folosirea bordeielor semi-îngropate.

Denumirea apei de «Elișova», ce se traduce prin «Cetatea Soarelui», informează despre o posibilă existență a unei cetăți în bazinul pluviometric al pârâului. La aproximativ 700 m se află o necropolă antică.

Cetatea km 1 sud-vest Drencova (poz. 10).

În aval de Drencova, la aproximativ un km, pe un versant, se găsesc zidurile de apărare a unui castru și un drum antic. În acest castru a fost găsit Vulturul, ce reprezintă un Jupiter Tronans⁹.

La vest de castru, am identificat o necropolă în care decedații erau înhumați (poz. 11). Necropola s-a identificat în urma unei alunecări de teren. Este posibil ca zidul cetății medievale de la Drencova să fi fost construit cu piatra provenită de la acest castru.

Cetățuia (poz. 2)

Localnicii numesc forma de teren ce se află la aproximativ 2 km în amonte de localitatea Berzasca, pe malul drept al pârâului Abrila-«Cetățuia», dar toponimul nu apare pe nici un document cartografic. Este posibil ca pătura de alterare să conserve urmele unui castru, de la care a rămas numele înălțimii.

Referitor la castrele și cetățile din zonă, semnalăm regularizarea în secolul XIX a Dunării de către o societate străină, care a folosit piatra de la aceste vestigii arheologice.

Necropola Triscovăț (poz. 15).

La confluența pârâului Triscovăț cu Dunărea ni s-a semnalat de către localnici existența unor pietre tombale și a unor obiecte de ceramică, care au făcut parte din inventarul unei necropole.

Studiată în analogie cu civilizația de la Lepensky-Vyr, care se află în zonă, dar pe malul drept al Dunării, ipoteza existenței unei necropole poate fi luată ca informație primară pentru o peregrinărie arheologică.

Necropola de la Dragoselo (poz. 20)

Pe o înălțime din zona Dragoselo se află un câmp de pietre tombale. O parte dintre acestea au fost strânse de către localnici și utilizate în construcții, dar unele au mai rămas în grup ternar, sub forma unei vetre de incinerare. Unele dintre pietre au o formă litho-cefală, sugerându-se prezența unei necropole păgâne. În cadrul acestei necropole am identificat un menhir, cu simbolul bizantin al crucii, informându-ne că este posibil să fi funcționat în perioada creștinării strămoșilor.

Necropola de la Drencova (poz. 11) se află la aproximativ 300 m de castru, în partea de vest. În urma unei alunecări de teren s-a putut semnală obiceiul localnicilor de a înhuma pe cei decedați.

Printre obiectele de ceramică descoperite, se află un fragment dintr-un vas pentru ofrande, care prezintă o scriere cirilică.

Caracterul literelor de pe vas și obiceiul de înhumare contribuie la datarea necropolei, fără a ne hazarda, către sec. 8-9 e.n.

În cadrul acestei necropole s-a mai descoperit o «pasăre-suflet», ce reprezintă spiritul celui decedat.

Necropola de la Elișova (poz. 14) se găsește la confluența pârâului Elișova cu Dunărea, prezentând pietre tombale așezate în grup de trei sub forma unei vetre de incinerare. Unul din menhirele acestor vetre are formă litho-cefală, la care se poate identifica trei orificii ce marchează gura și nasul.

Gura este redată printr-o incizie excentrică, demonstrând funcția artei antice de a prezenta și dedubla în același timp, încifrând strămoșul¹⁰. În cadrul acestei necropole s-a descoperit un idol, care a fost predat la Muzeul din Cluj pentru datare. Este posibil să prezinte un zeu mani sau un strămoș.

În cadrul unor vetre s-au descoperit litho-tricefali ce reprezintă pe zeul Hermes, cu funcție apotropaică și magică în conducerea spiritului celui decedat spre nemurire¹¹. M.

Eliade subliniază în escatologia strămoșilor noștri funcția psihopompă a zeului Hermes, precizând că era un zeu trymegistos¹².

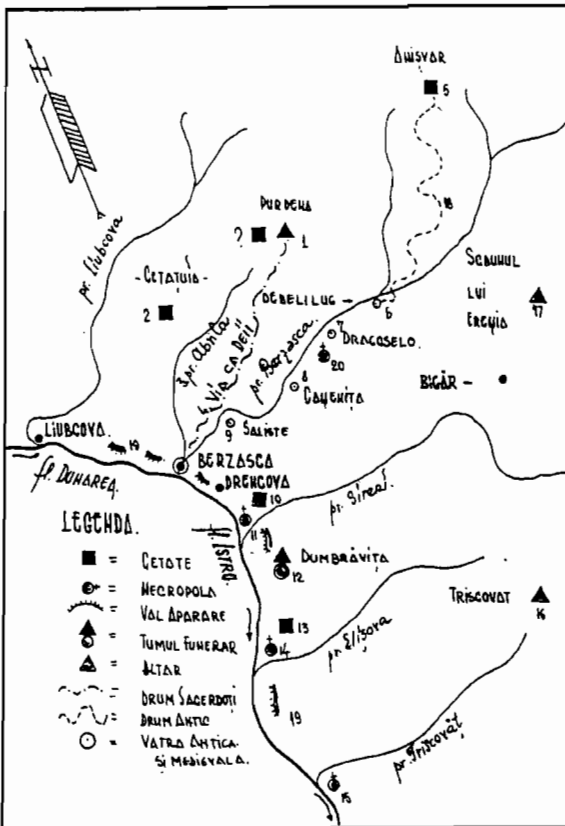
Prezentăm o vatră funerară având în prim plan o piatră tomală cu simboluri criptice, constând din hieroglifele dreptunghi, semnul egal (puntea) și un crin.

Petroglifa transmite o scriere hieratică cu funcție apotropaică și magică, ezoterică, deosebită de cea demotică, care era exoterică. În partea stângă menhirul este cioplit și conservă o scriere ce poate fi certificată, excluzându-se posibilitatea confundării cu un «joc al naturii». O parte din menhirele antropo-cefale sunt orientate spre est, cu deschiderea vetrei spre vest, desvăluind cunoașterea de către strămoși a antinomiei est-vest (viață-deces). Este posibil ca, identificând un grup de menhire a căror poziție nu a suferit modificări, să putem data necropola în funcție de efemeridele locale ale astrului celest¹³.

Dispunerea pietrelor tomale ternar, litho-cefalo-antropia menhirului, prezența zeilor mani, identificarea zeului Hermes confirmă practicarea orfismului de către civilizația cercetată.

La pitagoreici cifra trei era sacră, semnificând în scrierea triunghiulară dualul monadei¹⁴. Se cunoaște că Pithagora a fost un mare inițiat în orfism, prin școala de la Crotona urmărind conservarea orfismului¹⁵. La bizantini simbolul era transimbolizat prin «pasărea-suflet», motivul evoluând din orfism, care reprezenta inițiaților sufletul sub forma unui cap de om, denotând «colivia» spiritului. Pausania precizează că Orfeu a fost trac și vorbește despre uciderea lui de către bachante (menade)¹⁶.

Mitologia completează informația, oferindu-ne un scenariu ritual în marile mistere orfice, în care discursul orfic prezintă capul lui Orfeu cântând și plutind pe apele oceanului după abominabilul masacru.

SCHEMA NR. 1.
CU DISUNGREA IN TEREN A VESTIGIILOR ARHEOLOGICE
DIN ZONA BERZASCA-DAMBOVITA-TRISOVAT

Geneza pietrei tombale o identificăm în arhaicul primitiv, când, în urma fenomenului de animism, erau adorate pietrele (litholatrie), ce s-a transmis diacronic și conservat fără schimbări de sens până azi.

Strămoșul devenit zeu manj după deces - pe timpul idolatriei era reprezentat inițiaților printr-un menhir antropo-cefal¹⁷.

Investigația hermeneutică a petroglifei ne-a permis să descifrăm funcțiile ideatice ale hieroglifelor, sensul denotativ demotic și cel conotativ-paradigmatic, pentru elita inițiaților. Dreptunghiul, semnul egal și crinul semnifică ceea ce sugerează: omul este o floare, patrulaterul sau cifra patru semnificând om.

Pentru decodarea și aflarea sensului primar-conotativ al simbolurilor de pe menhir ne-a fost utilă informația lui Strabon, care asigură probitate ipotezei referitoare la inițierea pitagoreică a lui Zalmoxis¹⁸. Conotatul se referă la drumul eshatologic al inițiatului din catabazicul teluric în catabazicul nemuririi, favorizat de abraxas. Abraxul având funcție apotropaică și magică, asigură că inițiatul, ce era un epopt, deținând secretul tetractysului (cifra 10), a avut posibilitatea și știința transformării necesare pentru conducerea psihicului spre nemurire, în locul disoluției universale.

Puntea reprezintă momentul trecerii inițiatului în mistere, din starea de om la nemurirea lui Zalmoxis¹⁹.

Ideatic simbolul crinului codifică o reprezentare palingenezică a nemuririi și a fost ideograma silabei psi. Heidegger, referindu-se la funcția artei ca mesaj, stabilește, în mod dialectic, o interdependență între artă și istorie²⁰.

Comparând crinul de pe menhir cu crinul deșertului²¹, folosit în simbolistica gândirii indo-europene, semnalăm că sunt omotetice. Mallarme a recunoscut inițierea sa în orfism²². O strofă din «Toată funebru» a fost folosită în travaliul hermeneutic. «Cu ochi adânc Maestru, a liniștit divin/ A raiului minune cu frământări caduce/ Al cărui freamăt ultim, în vocea lui reduce/ La crin și roză, taina acestui nume doar/ Nimic nu lasă în urmă acest destin fugar». Înlocuind termenul Mestru cu Zalmoxis și Roza cu tetractysul, obținem, imaginea și sensul primar al hieroglifelor de pe menhir, înțelegând mai ușor coincidența dintre octoedre-

Hieroglife pe piatră tombală

Piatră tombală

le Coloanei infinitului și cele ale Colanului de la Hinova, element principal pentru a demonstra inițierea lui Brâncuși. Dacă menhirul se demonstrează a fi din mileniul IV-V î.e.n., corepunzător civilizației de la Lepensky-Vyr, cercetătorii arheologi vor pune sub semnul întrebării decodarea noastră, deoarece este cunoscut că Pythagora a trăit în secolul VI î.e.n.

În anticul primitiv, printre marile popoare cu mari filosofii din Tibet, India și Egipt, au existat și Pelasgii, străbunii Geto-Dacilor, de la care orfismul a calchiat înțelepciunea, conservată mai mult la popoarele hyperboreene și mai puțin în Grecia, devenită clasică.

Scrierea de pe menhir, deși deteriorată, datorită agenților atmosferici, nu pune probleme de certificare, ci epigrafice. Acrobția și onestitatea la care obligă descifrarea unui astfel de mesaj impune să nu ne hazardăm în pronunțarea asupra paternității, până nu se restaurează. Putem afirma, ca o primă constatare, corespondența dintre ruinele scrierii de pe Colanul Tezaurului de la Pietroasa cu unele litere ale scrierii de pe menhir. Credem că nu exagerăm dacă reamintim informația lui Cassius Dio²³ despre mesajul Dacilor adus în scris lui Traian, care confirmă cunoașterea scrisului de către sacerdoții geto-daci.

În perimetrul acestei necropole s-a mai găsit un idol, care nu este un joc al naturii, deoarece conservă urmele de prelucrare. El reprezintă un «gânditor», confirmând că în acest spațiu înțelepciunea era la ea acasă încă din antichitate. Necropola aparținea unei comunități ce a avut vatra în zona Vârtop sau în bazinul pluviometric al pârâului Elișova.

Tumulul funerar Dumbrăvița (poz. 12).

Poiana Dumbrăvița găzduiește, la locul numit Cetățuia, un tumul ce a aparținut unui conducător al populației din zonă. Diametrul la bază este de 35-40 m, înălțimea de 8-10 m. În jurul acestui tumul se află un debleu cu dimensiunile: lățimea 15-20 m, adâncimea 4-5 m. Din debleu s-a scos rocă pentru acoperirea Tumulului.

Urmărind linia naturală a pantei, un geolog sau un geomorfolog poate constata că această ridicătură nu este naturală.

Sanctuarul de la Triscovăț (poz. 16).

La 6 km est de așezarea Lepensky-Vyr există trei stânci, forma lor naturală fiind omotică cu a unui altar de sacrificii. O legendă ce a învins pe Cronos le însoțește, informându-ne despre obiceiul localnicilor de la Lepensky-Vyr de a le saluta odată cu apariția soarelui. Hermeneutica legendei este un argument pentru traducerea pârâului Elișova în pârâul Cetății Soarelui.

Legenda sugerează existența unei comunități adoratoare a soarelui, ce saluta apariția soarelui din direcția acestor stânci. Este posibil ca cercetarea arheologică să descopere o cetate pe înălțimea Triscovăț.

Scaunul lui Eremia (poz. 17).

Este o înălțime situată la aproximativ 3 km est de localitatea Bigăr, identificată prin cartografie comparată, conservată de locuitori.

Toponimul decodat superficial informează desore prezența în aceste locuri a unui ascet. Decodat cu atenție și în conexiune cu alte toponime, confirmă ipoteza referitoare la organizarea administrativă pe scaune a strămoșilor, înainte de penetrația Maghiarilor și a Sașilor.

Autorii au identificat toponimul *Scaunul Zeului* în Transilvania, Moldova, Bucovina, Dobrogea și în alte regiuni românești, evidențiind organizarea unitară administrativă și spirituală a strămoșilor încă din anticul primitiv. Mai puțin inițiatii sau cei rău intenționați ar putea să ne impute că nu cunoaștem obiceiul călugărilor de a sta la soare, pe scaune, pe vârful de munte. Obiceiul a fost utilizat cu scopul de a demitiza toponimul purtător de mesaje arhetipale și diacronice²⁴.

Acestora le răspundem că mitologia a fost înaintea credinței și păgânismul înaintea bizantinismului. Deci, în poienile sacre, pe scaune stăteau zeii, înaintea călugărilor, deoarece Dacii nu aveau pretext să-i țină în picioare. Scaunul zeului era o înălțime ale cărei izvoare de apă erau considerate amenajate special. Vârful muntelui, ca și Olimpul, era reședința zeului care proteja zona limitrofă. Pe vârful muntelui se construiau altare pentru sacrificii și ulterior cetăți. Este posibil ca o cercetare arheologică să le descopere sub pătura de alterare.

Debelilug (poz. 6).

Traducerea toponimului desvăluie existența unui monument închinat unor eroi. Admițând direcția v. Berzasca ca o direcție strategică, este posibil ca în zona respectivă să fi avut loc lupte între Daci și Romani.

Baba Caia.

Este o stâncă pe Dunăre, în zona satului Pescari, însoțită de o legendă pro-otomană, ce informează despre practicarea «ordaliei» în scopul pedepsirii femeilor infedele. Rezumându-ne la folclorul evenimential, de origine turcească, cu scop de vulgară demitizare, soluția este ușoară, comodă și plină de farmec sau pitoresc. Pentru introducerea în «geografia mitului», acest pseudo-mit, fiind aleator și neavând valoare de arhetip, se îndepărtează. Toponimul «baba» se traduce prin *loc venerat, respectat*, strămoș fiind un etimon indo-european ce se găsește și în limba turcă. /Caia», provenit din *Gea* se traduce prin *stâncă, pământ*. Cele două etimoane *Baba Caia* sugerează semantic o piatră sacră, folosită pentru sacrificii în cinstea zeului Istru. Este posibil ca această piatră să fi fost folosită pentru incinerarea decedaților, după ce erau purificați în Istru.

Informația referitoare la practicarea ordaliei este ulterioară păgânismului primitiv și nu are valoare de arhem.

Purdena (poz. 1)

Toponimul se traduce liber prin purificarea oferită de zei sau catharsis, care, în conexiune cu alte informații, se transformă cu certitudine, oferindu-ne o ipoteză de lucru.

Pârâul Abrila (poz. 3) este un afluent de dreapta al pârâului Berzasca și izvorăște din zona vf Purdena.

Semantica hidronimului, dacă îi admitem o origine latină, este «spre lumină». Hidronimul l-am considerat inițial compus din *ab*, ce se traduce *spre* și etimonul *brila*, ce semnifică *lumină, rază strălucitoare*²⁵. Se cunoaște tradiția Geto-Dacilor de a considera isvoarele, în special cele aurifere, sacre, sincretizând isvorul cu lumina sau înțelepciunea. Cu ajutorul primit de la geofizicianul din zonă și de la Dl Ioan Terovanu, am putut verifica ipoteza noastră, confirmându-se prezența aurului nativ în apă. La Purdena zona este auriferă. Din cauză că

Jupiter

Idolul gânditor

apa având mercur trece subteran prin filonul de aur, aurul este legat. La schimbările de pantă și de temperatură mercurul liberează aurul care se depune în nisipul apei, ce devine aurifer. Întrucât în antichitatea primitivă aurul era considerat sacru, era normal ca Dacii să considere și Purdena sacră.

Via ca Dei (poz. 4). Din grabă, omul neinițiat pronunță *Via Cadiului*, servind și o versiune turcă despre o presupusă vie a unui cadiu.

Pentru completarea geografiei mitului a fost necesară o investigație hermeneutică, în scopul identificării etimoanelor primare și reconstruirea arhemului. Plecând de la originea mitului, toponimul devine arhem, semnificând drumul spre zei, desvăluindu-ne o cale sacră pe care urcau «conducătorii cetății» pentru a duce jertfă la zei și pentru purificări.

Confirmându-se ipoteza noastră este posibil ca pe vf Purdena să se descopere, sub pătura de alterare, scăpate de vitregiile soartei, sanctuare, altare, cetăți și probabil o mină de aur.

Valuri de apărare (poz. 19). În zona studiată există valuri de apărare, care, împreună cu cetățile și castrele, pun în evidență un puternic sistem de apărare, cu un mare coeficient de stabilitate pe această direcție strategică.

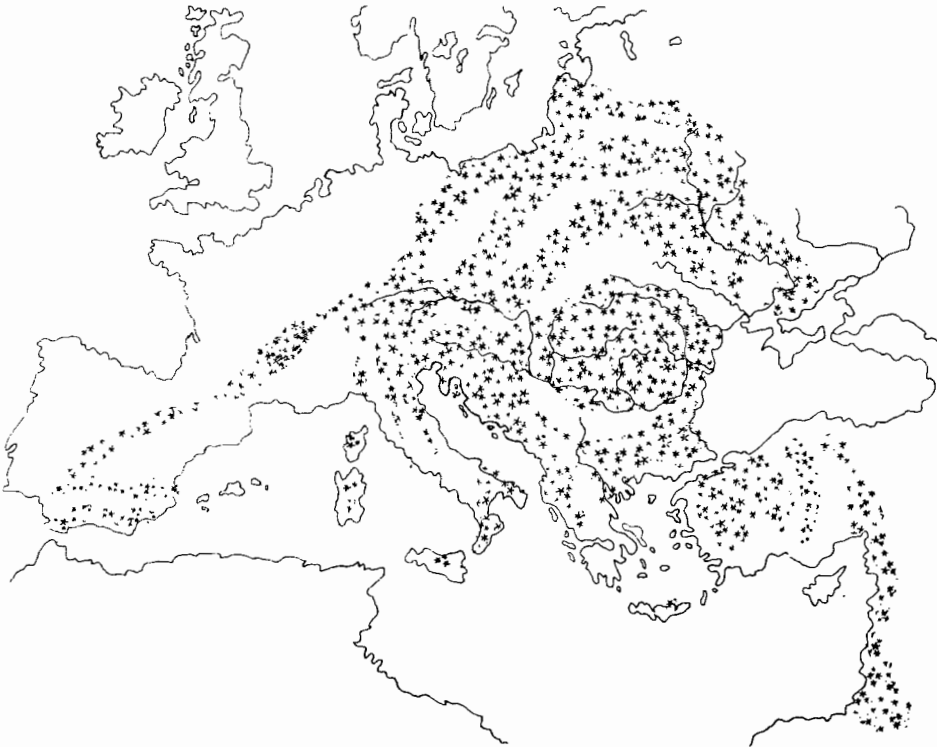
Construirea podului de către Apollodor din Damasc, excentric acestei direcții, este posibil să fi fost influențată de organizarea unei puternice apărări în zona Pescari-Anișvar-Triscover. Dacă și această ipoteză se verifică, este posibil ca cercetarea arheologică să descopere importante vestigii.

Informațiile și ipotezele hermeneutice din acest articol pot contribui la aducerea unor dovezi inestimabile referitoare la civilizația superioară a strămoșilor, la unitatea lor și la continuitatea în acest habitat al vechii Dacii. În acest fel discursul hermeneutic vine în sprijinul arheologiei oferindu-i informații primare și ipoteze pentru o viitoare cercetare.

NOTE

1. Origene, *Opere vol. IV - Contra Cels*, București, 1985.
2. A.I. Ghyka, *Erodot - Istorii*, 1894, Berlin, Melpomene, C IV, 94-95.
3. *Isovoare privind istoria Românilor, vol. I, București, 1970, p. 575.*
4. Foustel de Coulanges, *Cetatea antică*, Bibl. Artă, 1984, vol. I, pp. 208-223.
5. *Lepensky-Vyr*, Belgrad, 1984.
6. C. Levy-Strauss, *Gândirea sălbatică*, Ed. Științifică, 1970, p. 323.
7. V. Pârvan, *Getica*, Ed. Meridiane, 1982, pp. 35-171.
8. *Ibidem*, p. 53.
9. Florescu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, Ed. Științifică, București, 1980, p. 199.
10. C. L. Strauss, *Antropologie structurală*, Ed. Politică, București, 1978, p. 321.
11. Matyla Ghyka, *Estetica și teoria artei*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 163.
12. M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Ed. Științifică, București, 1981, p. 289.
13. Centrul de Geofizică și Cercetări spațiale, *Magia astronomică la Geto-Daci*, Mexic 1981, pp. 3-15.
14. Matyla Ghyka, *op. cit.*, pp. 14-43.
15. *Ibidem*, p. 439.
16. Pausania, *Călătorie în Grecia*, vol. III, 1983, p. 234.
17. Foustel de Coulanges, *op. cit.*, pp. 35-40.
18. Strabon, *Geografia*, vol. III, 1983, p. 417.
19. E. Battisti, *Antirenaștere*, Ed. Meridiane, 1982, vol. I, p. 285.
20. M. Heidegger, *Originea operei de artă*, Ed. Universală, 1982, p. 91.
21. M. Eliade, *op. cit.*, pp. 210-211.
22. M. Ghyka, *op. cit.*, p. 449.
23. Cassius Dio, *Istoria Romană*, Ed. Dacia, 1985, vol. III, p. 302.
24. Florin Olteanu și colab., *Un arhetip geto-dacic*, în Magazin Istoric din I și 15 iunie 1985.
25. Basiliu Fabri Sorani, *Thesaurus Erudittonis Scholasticæ*, Lipsca, 1655, p. I.

SPAȚIUL TRACIC

«Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indișenilor» (*Herodot*)

CUPRINSUL

Prof. Dr. Anton Moisin, <i>Dacia și Daco-Geții în viziune germanică medievală I</i>	
Sorin Paliga, <i>Thracian terms for «township» and «fortress», and related place-names</i>	4
Liviu Beudeanu, <i>Dovezi ale continuității poporului român la Cășeiu</i>	11
Aurel Collă, Florin Olteanu, <i>Posibil depozit arheologic în arealul Berzasca -Elisova</i>	15

NOI TRACII

Redacția: Via Larga, 11 - Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)